

Invloed lijsttrekkersdebat op uitslag blijft omstreden

Door onze redacteur
PIETER MAESSEN

DEN HAAG, 10 juni — Met open mond hebben burgers, politici en opiniepeilers op woensdagavond 21 mei om zeven uur naar de eerste verkiezingsuitslagen zitten kijken. De verrassing was groot want het CDA behaalde vijf tot zes Kamerzetels méér dan was voorspeld en de PvdA één tot vier zetels minder. De ruime meerderheid voor de CDA-VVD-coalitie veranderde het politieke landschap ingrijpend. Wat was er gebeurd? Deugden de opiniepeilingen niet of moest de kiezers wispelturigheid worden verweten?

Inmiddels zijn we drie weken verder en is het stof opgetrokken. Er zijn wat meer gegevens beschikbaar gekomen. De opinieonderzoekers G. Schild (Nipo) en M. de Hond (Inter/view) hebben hun cijfers nog eens bekeken. Vorige week staken ook de onderzoekers van de universiteiten in Apeldoorn hun koppen bij elkaar tijdens hun jaarlijkse ontmoeting.

Marges

Er is de laatste jaren geen reden te wantrouwen aan het vermogen van de opiniepeilers de stemming onder de kiezers goed in kaart te brengen. De bureaus komen gewoonlijk met cijfers die enigszins van elkaar afwijken, maar zij brengen allemaal dezelfde trends in beeld. Wanneer de grafieken van de drie bureaus, die zich met regelmatig kiezersonderzoek bezighouden (behalve Nipo en Inter/view ook nog de NSS) over elkaar worden gelegd, overlappen zij elkaar grotendeels.

De onderzoekers wijzen er in hun schriftelijke rapportjes altijd op dat bij de uitkomst van een steekproef een flinke foutenmarge bestaat. Zij beweren niet méér dan bijvoorbeeld: met 95 procent zekerheid weten we dat de aanhang van het CDA op dit moment niet kleiner is dan 27 procent en niet groter dan 33 procent. Nadat zo'n bewering door de molen van de massamedia is gegaan blijft er vaak slechts van over: „Dertig procent van de kiezers stemt nu CDA.” Eens op de twintig keer zitten de bureaus ernaast. Bij steekproeftechnieken is dat onver-

tientallen onderzoeksbureaus kent, die hun geld vooral verdienen met opdrachten voor het bedrijfsleven. De medewerking aan tv-programma's en krantepublicaties levert veel gratis publiciteit en naambekendheid op.)

De politicologen Leijenaar en Niemöller, die de peilingen hebben vergeleken, concluderen dat de verschillen tussen de bureaus niet groot zijn en dat er ook geen sprake van is dat de ene partij bij het ene onderzoeksbureau er gemiddeld beter van af komt dan de andere partij.

Ouder Amstel

Bij de Vakgroep Politiek Gedrag van de Universiteit van Amsterdam hebben de onderzoekers Brants en Van Praag een speciaal onderzoek opgezet onder 1300 kiezers in de gemeente Ouder Amstel, een voorstad van de hoofdstad. De mensen zijn eerst omstreeks 10 mei uitgebreid ondervraagd. Dezelfde groep kreeg in de nacht van 20 op 21 mei nóg een vragenformulier in de bus. Dat was dus onmiddellijk na het lijsttrekkersdebat en vóórdat de verkiezingsuitslag bekend was. Die snelle actie kon voorkomen dat mensen zich bij het invullen van de tweede vragenlijst lieten beïnvloeden door de uitslag.

De tv-debatten van de laatste campagneweek zijn heel goed bekeken: in Ouder Amstel zag 32 procent het Veronica-programma, 41 procent het Vara-debat en 58 procent het finale debat dat de NCRV mocht uitzenden.

Van de vaste CDA-aanhang voelde 83 procent zich door het debat gesterkt in zijn keuze. Bij de PvdA was dat 63 procent en bij de VVD 54. Lubbers werd in het algemeen beoordeeld als de beste deelnemer in het debat, hoewel Nijpels het volgens 37 procent „beter deed dan verwacht”. Den Uyl kwam er het slechtst van af.

Toch waarschuwden Brants en Van Praag voor overschatting van de invloed van het debat. Tussen 10 en 21 mei besloten vijftig van de ondervraagden in Ouder Amstel om op het CDA te stemmen. Veertig van hen hadden dat besluit echter al genomen vóór het lijsttrekkersdebat op 20 mei en slechts tien zeiden dat hun keu-

dere gedachten heeft gebracht, vinden Brants en Van Praag dat de invloed minder groot is dan De Hond meent (in *de Volkskrant* van 5 juni).

De Hond (bureau Inter/view) zegt dat van de mensen die op het laatste moment voor het CDA kozen 40 procent dat deed naar aanleiding van Lubbers' optreden in het debat, 20 procent wegens de uitslag van de opiniepeilingen (omdat de coalitie daarin nog geen meerderheid had) en nog eens 40 procent om andere redenen, onder meer een negatief oordeel over Den Uyl. De Hond wijst er op dat maar liefst 95 procent van de CDA-stemmers het hokje bij Lubbers rood maakte, terwijl slechts 61 procent van de PvdA-stemmers het hokje bij Den Uyl wist te vinden. De waardering voor de lijsttrekkers verschilde dus enorm.

Laatste dag

De leiders van de onderzoeksbureaus, De Hond en Schild, zijn het onderling eens over de invloed van de debatten. Ook Schild (Nipo) is ervan overtuigd dat het laatste debat de doorslag heeft gegeven en dat het daarom niet mogelijk was de uitslag voor CDA en PvdA beter te voorspellen dan uiteindelijk is gebeurd. Het Nipo heeft nog een steekproef gehouden op 20 en 21 mei. Zelfs op die laatste campagnedag en de verkiezingsdag hadden CDA en VVD nog geen meerderheid in de Nipo-steekproef. Met andere woorden: veel mensen hebben hun keuze pas in het stembokje gemaakt.

Met deze gegevens zijn de onderzoeken uitgeput. (Het grote Nationale Kiezers Onderzoek verschijnt pas over maanden en zal geen gegevens bevatten over de gebeurtenissen in de laatste dagen.) De brandende vraag over de factoren die de doorslag hebben gegeven bij het herwinnen van de coalitiemeerderheid kan (voor zover dat met opiniepeilingen al mogelijk is) niet preciezer worden beantwoord. Samengevat moet de conclusie dan luiden dat de laatste slag in de campagne door het CDA is gewonnen met een mix van persoonlijk succes van Lub-